

del públic mig distret o l'ensopiment dels catecúmens.

Cap sorpresa, doncs, de veure com això ha quedat estereotipat en el parlar familiar de Mallorca: «*su-xí* 'just així', *a-su-xí*, id.» defineix AMAlcover (BDLC VII, 1913, 302). En trobaríem exs. pertot en les seves rondalles i en tota mena d'escrits populars de l'Illa; alguns hi propaguen la palatalitat fent-ne *a(i)xu(i)xí*, *DAmen*.

Hi ha la curiosa combinació més complicada, de primer ultra-emfàtica, *assetsuaxí*, d'aires estroforaris, i, si no en els fets, verament teratològica en la forma com va usant-ne i abusant-ne, el laboriós i pròsper «apòstol»; és com si diguéssim 'a les tals', 'a les així-mateix' — *a ses su-així* amb *s-s* pronunciat 's a la manera balear (no és estrany en un parlar que usa tant a les *totes*, i al capdavant tots diem a les *bones* etc.). Però la cosa se li torna elàstica i li dóna un paper temporal, això sí, recalcadíssim, aferrador, desaforat: «li entra una vessa d'allò més maleyt; *assetsuaxí*, se fa un poc enfora ---» i s'engega a preparar una treta» (Rond. I, 286); també passa a un matis com 'de cop i volta': «camina-caminaràs, des cap d'una partida de dies se m'entra dins un barranc molt fondo y estret; y, *assetsuaxí*, sent un plant tendre y viu» (p. 273, i Tallgren hi afegia cites de les pp. 54, 189, 223, 238); però després tant va estiragonyant-ho que fins se'n serveix com partícula alternativa ('ara --- ara ---', 'adés --- adés ---'): un boc esverat, a més córrer, «*assetsuaxí* servava camí, *ass*. no 'n servava», o un músic de murga desguitarrada, que «*assets*. sonava a rompre, y *ass*. ben petit a petit, y llavò callava, y des cap de una estona tornava reprende» (46, 168).

Vegeu encara les notes, ben encertades, de Tallgren-Tuulio, *Neuphil. Mitteilgn.* XVI, 1914 (*Glanures Catalanes*, supl., § 78), que no he exhaurit: el gran filòleg finlandès, bon lingüista i calorós catalanòfil que tant ens ajudà a explicar-nos aquestes coses. El mateix AMAlcover havia tingut ja el mèrit d'aplegar en termes prudents i lacònics, aquest petit conjunt d'expressions mallorquines: «*susí* 'just així', *a-su-xí* id., *assetsuaxí* 'd'aquesta manera', *a su-qui* 'just aquí', *a-su-quinetes* id.» (BDLC VII, 1913, 302), que encara podríem super-violar si li posàvem la cua d'altres broses com *assuquinos*, *aixuixinos*, o potenciar amb diminutius en *-ons*...

Extraguem-ne, però, sobretot, el cas més especial de «*su's cap* 'devora el cap» que hi intercala ell, i que ens mostra, junt amb aquell *su'l port* ja citat, que la funció de prep. lliure encara no hi ha quedat del tot colgada. I afegim-hi una mostra menorquina: «*su* al davant: just a davant», Ferrer Ginart (*Rond. de Men.*, 226). *AlcM* hi afegeix *subaix*, *sudamunt*, *sudarrera*, *sudavall*, *sudavant*, *sudevora*; amb *sullà*: *sullanetes*, *sullanos*, *sullates*, *suquites*, *assullanos*; i abans amb *asús*. *Sustot*. *Susvora*.

Ús EXCLAMATIU. Perquè encara hi havia per dessota d'això una altra via: la fèrriment activa, l'exhortació enèrgica, l'exclamació de xoc. Verament antiga i explicable: que ens duu al món dels caçaires muntanyencs, dels almugàvers del desperta-ferro caient da-

munt la flor de la cavalleria francesa, valenta, intel·ligent i refinada, però que topa amb un poble que vol viure dret, amb un rei al cos, sense ajupir-se a llustres d'altri ni afalagar ningú. «Arnaut sovín llagote-gava a --- Pere, son senyor ---: —Si yo era rey de França yo-us faria lo major hom del regne— --- Pere volc provar --- e ab encantacions posà-l en aytal estament, --- que li fo viçare que era rey --- Pere, entrant, fé gran reverència a Arnaut --- com a rey --- E Pere dix que --- respòs Arnaut que massa ---. E Pere que --- e que --- e Pere demanà almenys un aytal castell; respòs Arnaut que massa seria. Lavors Pere cridà: —*Sus!* *Sus!* Doncs d'aquí a malguany! E tornat en vostre loc—. E de continent Arnaut se trobà en son lit roý, e mesquí e pobre, a casa de Pere, axí com d'abans ---», Eiximenis (*Terç*, CXI, *NCL.* II, 11.26). «Sent Ambròs girà-s a sos companyons dient: —*Sus!* *Sus!*, que la ira de Déu és sobre esta casa—. No fon molt lluny sent Ambròs e sos companyons, que tota la casa se n'entrà en abís. E St. A. --- —Vèu per què vos deya que cuy-ràsseu?», StVicençF (*Quar.*, 185.82).

Doncs aquest ús tan afectiu, poc designatiu, també menava als resultats moderns aglutinats que comentem: «--- descobrint los aguayts dels diables: *Sus!* *allà* se'n puguen aquests a la muntanya del cel, contemplant --- axí descobren totes les emboscades ---», id. (id., 130.39).

Un resultat curiós, fou l'aplicació, ja estereotipada, al llenguatge dels jugadors; en particular al de gent de maneres distingides i parlar escollit, com ho devien ser sovint els devots dels escacs: el *sus* botia aquí com una guspita o una flamarada en el moment dels cops decisius, crec que no solament en el del mat sinó com a exclamació al contrincant cada cop que es donava escac al rei (i la reina?) Recordem que en el S. xv es deien *cases* les 'caselles' de l'escaquer o tauler, *roc* per la 'torre', *dona* per la 'reina'; i així comanda cautela JRoig a un pobre candidat a... front punxegut (a ocellot amb front de toro), car si *dona* era una peça de joc també era la reina de la llar: «Escac pel roc / tens, per la dona: / *sus!*... *mat!* te dóna: / puy soriguer / te saben fer / e no 'l conexas, / yo-t prec te-n dexes: / may pus no jugues / ab tals fexugues / ---» (*Spill*, 9998); aquell pobre príncep Felip, tan encongit, que no es mou, no el vol ellà per «que tot hom se riga d'ell e li donen *sus*, i *mat*, en la darrera casa», com a un rei d'escacs que el badoç jugador no s'ha basquejat gota per apartar-lo de la posició arraconada, on els *sus* o escacs condueixen tot seguit al mat de la peça acot-alada, JoMartorell (pri. § 100, Ri., 234).

Això ho apliquen, encara, almenys els trempats menorquins a jocs de més musculatura i més pulmons: és el crit de les corregudes, quan es dóna la veu per arrencar el maraton: «es corredor més lleuger des moros el desafià a córrer a camp obert, i terra endins. —Donat *sus!* partiren: es joenet, com si hagués tret ales, desaparegué, més lleuger que ses fletxes...», Camps Merc. (*Folk. Men.* II, 83).

D'on més fraseologia: segurament l'origen, o una font, de la locució mallorquina *donar el sus a algú*